

ضرورت آینده پژوهی در نظام آموزش پزشکی و سلامت کشور

شیما طباطبایی^۱

۱. دانشجوی دکتری تخصصی آموزش پزشکی، دانشکده آموزش پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهیدبهشتی تهران، تهران، ایران

• دریافت مقاله: ۹۴/۳/۱۳ • پذیرش مقاله: ۹۴/۳/۲۸

عدم قطعیت نهفته در آینده، رصد تغییرات آینده؛ والبته ریشه یابی وقایع گذشته و حال؛ منبعی گرانب‌ها از فرصت‌ها را برای تصمیم‌گیران به خصوص برنامه‌ریزان نظام آموزش پزشکی فراهم می‌نماید (۳).

امروزه در مطالعات مربوط به آینده واژگان بسیاری به کار می‌روند، از جمله واژه‌های مطرح آینده پژوهی، "آینده اندیشی"، "مطالعات آینده"، "آینده شناسی" و در نهایت "آینده نگاری" است. اما هر یک از واژگان برآمده از نظریه‌های بسیارند. شاید بتوان آینده پژوهی را نامدار این اصطلاحات دانست (۴).

آینده پژوهی مشتمل بر مجموعه تلاش‌هایی است که با استفاده از تجزیه و تحلیل منابع، الگوها و عوامل تغییر و یا ثبات، به تجسم آینده‌های بالقوه و برنامه‌ریزی برای آنها می‌پردازد. آینده پژوهی معادل اصطلاح "FUTURES STUDY" است کلمه آینده‌ها Futures به این دلیل استفاده شده است که با بهره‌گیری از طیف وسیعی از متدولوژی‌ها و

آموزش پزشکی یکی از محوری‌ترین نظام‌های اجتماعی موثر در تحقق توسعه پایدار نظام سلامت هر کشور است. از اساسی‌ترین اهداف نظام آموزش پزشکی (در کلیه سطوح)، ارائه تصویری روشن از یک انسان سالم، تربیت نیروی توانمند برای مشارکت موثر در ارتقاء سلامت جامعه؛ و تجهیز کامل و مناسب دانشجویان و دستیاران به دانش و مهارت و توانمندی‌های لازم برای برآورده‌سازی نیازهای بهداشتی، درمانی جامعه چه در زمان حال و چه در زمان آینده است (۱).

تغییرات شتابان در حوزه‌های مختلف اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، فناورانه و زیست محیطی آینده نظام سلامت را با پیچیدگی و خطرپذیری مواجه می‌سازند. سیر تحولات در نظام سلامت و آموزش پزشکی به عنوان چالشی جهان‌شمول است؛ لذا آینده اندیشی و کسب آمادگی برای رویارویی با شرایط مخاطره‌آمیز، ضرورت سیستم سلامت و آموزش پزشکی است (۲).

این نوع مطالعات، موضوعی ناآشنا برای گروه های ذینفع در بخش آموزش پزشکی است. و متأسفانه در بین پژوهش گران حوزه آموزش پزشکی تعداد معدودی از محققان بر ادبیات و متدولوژی آینده پژوهی و آینده نگاری تسلط دارند(۸). در حقیقت آینده پژوهی در حوزه آموزش پزشکی فرایندی در حال تکامل و نسبتاً جدید است.

از این رو اصول آینده پژوهی و آینده نگاری در امر آموزش پزشکی تدوین نشده است. برای آینده پژوهی در آموزش پزشکی علاوه بر توجه بر روندهای نوظهور و بررسی عدم قطعیت های آینده، رصد متغیرهای موثر در آینده نظام آموزش پزشکی و نظام سلامت کشور با توجه به الزامات و ارزش های ملی، دارای نقش اساسی است.

پیشنهادات

با توجه به نقش آینده پژوهی و آینده نگاری در ساخت آینده بهتر برای نظام آموزش پزشکی و سلامت کشور، همچنین ماهیت زمان بر؛ پرهزینه و مشارکتی این مطالعات؛ ایجاد بسترهای فکری، علمی و فرهنگی مورد نیاز در بخش آموزش پزشکی یک ضرورت است. البته انجام آینده پژوهی و آینده نگاری در سطح ملی نیاز به زیر ساخت هایی دارد که باید ایجاد شود. از جمله، آموزش روش های آینده پژوهی و آینده نگاری به عنوان ساز و کاری علمی برای فراهم ساختن مولفه های ضروری تصمیم گیری و سیاست گذاری در سطح کلان، ایجاد زیر ساخت ها و سیستم های اطلاعاتی منسجم، پشتیبانی مادی و معنوی از پروژه های آینده نگاری در جهت تدوین راهبردهای و سیاست های ملی توسعه آموزش پزشکی و آموزش عالی سلامت ایران فراهم گردد. با توجه به اینکه کانون توجه و هدف نظام آموزش پزشکی و نظام سلامت، ساختن آینده ای بهتر است، و آموزش پزشکی فرایندی ذاتاً آینده نگرانه و دوراندیشانه است؛ به نظر می رسد زمان آن رسیده است که در دانشگاه های علوم پزشکی برای آینده نگاری ظرفیت سازی های لازم صورت پذیرد و امکان مشارکت و حمایت گسترده محققان و اعضای هیأت علمی در برنامه های

به جای تصور "فقط یک آینده"، به گمانه زنی سیستماتیک و خردورزانه، "چندین آینده متصور" مبادرت می شود(۵). براساس تعریف اسلاتر، آینده نگاری؛ وسیله ای برای اتخاذ دیدگاه مناسب نسبت به انتخاب های آینده و در آخر گزینش بهترین آنهاست(۶).

امروزه آمیختگی امور و تاثیر تعامل حوزه های مختلف منجر به ایجاد طیفی از نیازمندی های آموزشی در سطوح مختلف پزشکی گردیده است. لذا تاثیر رشد فناوری ها، رشد اقتصادی، تحولات سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و تغییرات اپیدمیولوژیکی بر سیستم سلامت، آموزش پزشکی را با طیف گسترده ای از درخواست های متنوع در حیطه های مختلف در آینده مواجه می سازد(۲) و آینده نگاری برگ برنده موفقیت و توسعه پایدار نظام سلامت و آموزش پزشکی است.

در سطح کلان تعیین اهداف، سیاست ها، همچنین طرح ریزی برنامه های راهبردی آموزش پزشکی وابسته به چشم اندازهایی است که از آینده ارائه می شود. و آینده نگاری فرایندی ساختارمند و مشارکتی برای خلق چشم اندازهای میان مدت و بلند مدت است(۶). از طرفی گسترده نظام سلامت و آموزش پزشکی کشور در پاسخگویی مناسب و حرکت در جهت سند چشم انداز، تحلیل صحیح از ارزش های کشور و استفاده از روش های خلاقانه و نوین علمی و تدوین نقشه ای هوشمندانه در راه رسیدن به اهداف آرمانی سند چشم انداز را می طلبد. در کشور سند چشم انداز و همچنین نقشه جامع سلامت کشور با رویکرد آینده پژوهی نگارش شدند(۷).

اهمیت ویژه آینده پژوهی در آموزش پزشکی به دلیل رسالت آن در تربیت نیروی انسانی توانمند و متخصص و متعهد و کیفیت و کمیت نیروی انسانی تامین کننده نیازهای سلامت حال و آینده کشور است(۳).

اگر چه اقدامات ارزشمندی اخیراً در بخش سلامت با تکیه بر این رویکرد صورت پذیرفته است، لیکن انجام آینده پژوهی در بخش آموزش پزشکی و سلامت کشور با چالش ها و موانع بسیاری مواجه می باشند(۸). علی رغم اهمیت آینده پژوهی،

پزشکی و سلامت در سراسر کشور فراهم گردد.

References:

1. Ziaee AM, Simforoosh N, Tabatabai Sh. Evaluation of postgraduate medical education progress and foresight: (a necessity for purposeful development of P.G.M.E in IR IRAN)-Teb va Tazkiyeh. 2014; 23(1): 45-56. [In Persian]
2. Tabatabai Sh, Ziaee AM. Trends in postgraduate medical education in Iran. BMC Health Serv Res. 2014; 14(Suppl 2): P124.
3. Simforoosh N, Ziaee SAM, Tabatabai SH. Growth trends in medical specialists' Education in Iran; 1979 – 2013. Arch Iran Med. 2014; 17(11):771 – 5.
4. Study center of Prospective far of science and technology. An introduction Futures study: 1st ed. Tehran: Academy of Science of Islamic republic of Iran; 2014:124-6. [In Persian]
5. Panel of experts. Futurology; necessity to entering tomorrow, part 1. Tadbir. 2006; 17(178):6-19. [In Persian]
6. Slaughter RA. The Foresight Principle: Cultural Recovery in the 21st Century. London: Adamantine; 1995.
7. Policy Making Council of ministry of health and medical education. Health Map. (Experiences). Tehran: Ministry of Health and Medical Education; 2010. [In Persian]
8. Haghdoost AA. Prospective Policy in the health sector in iran; The status and a framework for future. Proceedings of the 2nd national futures studies conference; 2013 Feb 10-14; Tehran, Iran. 2013. [In Persian]